

Демонстрационный вариант 2017 г. – задание №2.

Степан Игнатьевич безнең дөнъя хәлләре, илебездәге яңалыклар белән ни дәрәжәдә таныш булуыбыз, бу өлкәдә ничегрәк фикерләвебез белән кызыксынып тора иде. 2) Үзе ул бик күп белә, безгә төрле кызыклы нәрсәләр, халыкара хәлләр, дөнъя яңалыклары сөйли. 3) Без нинди әдәби китаплар укыйбыз, нинди газета-журналлар белән танышып барабыз, шул хакта да белешеп-сорашык торырга онытмый иде. 4) Ул безгә Бөек Ватан сугышы батырлары турына сөйләргә ярата иде. 5) Шулай без Брест крепостен саклаганда искиткеч батырлыклар күрсәткән якташабыз майор Петр Гаврилов турында белдек. 6) Степан Игнатьевич безгә Зоя Космодемьянская, Лиза Чайкина, Олег Кошевойлар хакында күп сөйләде. 7) Һәрберсенә гомере үзенә бер соклангыч һәм тетрәндергеч тарих иде аларның... 8) Ә жәлилчеләр! 9) Безне барыннан да ныграк дулкындырганы Муса Жәлилнең «Маобит дәфтәрләре» булгандыр. 10) Бу әңгәмәләр безнең күңелләребезне торган саен ныграк яулый барды. 11) Гаҗәеп жылы, кызыклы очрашуларга, әдәби кичәләргә әверелеп китте. 12) Алар безнең өчен чын тарих, әдәбият дәресләре булдылар. 13) Степан Игнатьевич безнең өчен кызыклы әңгәмәче, түзем, игътибарлы укытучы, тәрбияче иде.

(Резеда Вәлиева)

Резеда Вәлиева (1930) — шагыйрә, язучы. 1960 нчы елда «Минем дусларым» дигән беренче шигырьләр җыентыгы басылып чыга. Шуннан соң «Калган эшкә кар ява», «Әниемә бүлгем», «Дәү әнигә барабыз» һ. б. бик күп шигъри китаплары дөнъя күрә. Шагыйрә тәржемә өлкәсендә дә актив эшли. Татар балалары Л. Воронкованың «Дәү апа», С. Михалковның «Дустым белән икебез» һ. б. әсәрләренә аның тәржемәсендә укыйлар.

2. Киң әйтелешле [о] авазы кулланылган жөмләне күрсәтегез.

Ул безгә Бөек Ватан сугышы батырлары турына сөйләргә ярата иде.
Һәрберсенә гомере үзенә бер соклангыч һәм тетрәндергеч тарих иде аларның...
Безне барыннан да ныграк дулкындырганы Муса Жәлилнең «Маобит дәфтәрләре» булгандыр.
Бу әңгәмәләр безнең күңелләребезне торган саен ныграк яулай барды.

Решение:

Хәзерге татар теленең орфографик сүзлекләренә теркәлеп килгән *молебн, молибден, молибденит, монокль, моногенизм, моряна, монометалл, монокристалл, монистик, монодрама, моноплан, монорельс, монахиня, мохер, монохроматик, хорал, хоппер, хоругвь, хорунжий, хоспис, хорей*. **[о]** хәрефен рус телендәгечә *киң әйтелешле* сузык итеп укыйлар.

3 нче жөмләдә дә татар телендә булмаган сүз — *Моабит* (Германия концлагере) сүзе бар, димәк,

монда да аваз киңәя. Ике сузыкның (а+о) бергә килүе [о] авазын суза.

Ответ: 3.

Демонстрационный вариант 2016 г. – задание №2.

Керпе

1) Урмандагы алан буйлап керпе бара. 2) Кая карама кыштырдавык яфраклар. 3) Алар яңгыр шикелле ашыкмый гына агач ябалдаэларыннан явалар да явалар. 4) Аяк асты, бөтен тирә-як сары, кызгылт яфраклар белән түшәлгән.

5) Калын итеп түшәлгән яфрак келәм өстеннән баруы уызык та, рәхәт тә. 6) Көзнең шушундый жылы, вак яңгыр сибәләп торган вакытын ярата Керпе. 7) Жылы яктан килгән кошлар кире китеп баралар, алар кыштан кыштан качалар. 8) Ак каен башында тукран тукулдый, нидер сөйләнеп саескан очып үтте, яфракларгы сак кына кыштырдатып тычкан йөгәрә: урман үз тормышы белән яши.

9) Керпе кышка эзерләнә. 10) Эше күп, өлгер генә! 11) Хәзер дә аркасында зур гына гөмбә салып, оясына алып кайтып бара. 12) Коры яфракларны жыеп оясына ташырга, аны салкын үтеп кермәслек итеп жылытырга кирәк. 13) Шулчак Керпе күптәнге танышы Чыркый — чыпчыкның чыркылдавын ишетеп алды.

— 14) Кая ашыгасың, Керпе, берәз ял итеп ал, күптән күзгә күренгәнең юк.

-15) Чыркый, ял итәргә вакытым булмады быелгы жәйне: төннәрен тычкан аулым, көндез черем итеп алам да оя ясым, шулай эш, мәшәкать белән нурлы жәй үтеп тә киткән. 16) Үзең ничек үткәрдең жәйне?

-17) Мин бит хәзер шәһәрдә яшим. 18) Шәһәрдә бөтен нәрсә дә бар! — диде Чыркый.

-19) Безнең чыпчык халкына ризык та мул. 20) Адым саен зур-зур савытлар, андагы азыкныд исәбе юк. 21) Шул саытлар тирәсендә кешеләр дә нидер актарып эзли, этләр-песиләр жыела, чәүкә-саесканнар да очып килә.

22) Интекмә, әйдә син дә күчеп кил шәһәргә.

-23) Гөмбәне үзем белән алыммы?

-24) Шәһәрдә сиңа ник кирәге бар аның? 25) Шәһәрдә кая карама гөмбә!

26)Тибеп кенә китәләр.

Факил Сафин

Факил Миңнемөхәммәт улы Сафин (1954) — **язучы, шагыйрь**. Балалар өчендә шигырьләр яза. Ул үз әсәрләрендә яшәүгә дан җырлый, киләчәкне фажигаләрдән кисәтеп куярга омтыла, «Биек таулар башларында» исемле романында сугыш афәтләре тетрәндергеч итеп сурәтләнә. Әлегә романы өчен аңа Язучылар берлегенең Гаяз Исхакый бүләге бирелде.

2. Ирен гармониясе күзәтелгән сүз кулланылган җөмләне күрсәтегез.

Урмандагы алан буйла Керпе бара.

Жылы яктан килгән кошлар кире китеп баралар, алар кыштан качалар.

Эше күп, өлгер генә!

Мин бит хәзер шәһәрдә яшим.

Решение:

Сингармонизм законы — сузык авазларның сүз эчендә бер-берсенә охшашлануы. Сингармонизм законы икегә бүленә:

1.Рәт гармониясе.

2.Ирен гармониясе — О һәм ө сузыклары алдагы иҗектәге ы, е авазларын иренләштерәләр: бөтен [бөтөн]

Ответ: 3.